

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni školskej integrácie v základných školách Slovenskej republiky v školskom roku 2019/2020

Základné údaje o škole a žiakoch

Štátna školská inšpekcia vykonala tematické inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň školskej integrácie v 24 základných školách (ZŠ) vo všetkých krajocho Slovenskej republiky. Hodnotené subjekty pozostávali z 22 štátnych a 2 súkromných plnoorganizovaných škôl, z nich 23 škôl s vyučovacím jazykom slovenským a 1 škola s vyučovacím jazykom maďarským. Nízky počet vykonaných tematických inšpekcií v základných školách bol ovplyvnený prerušením vyučovania z dôvodu mimoriadnej situácie v krajine, ktorú zapríčinilo ochorenie COVID-19. Z celkového počtu 9 576 žiakov sa 755 (8 %) vzdelávalo formou školskej integrácie. Poradenské zariadenie diagnostikovalo aj ďalších 196 žiakov so ŠVVP (2 %), ktorí sa nevzdelávali formou školskej integrácie. Najväčšie percento integrovaných žiakov tvorili žiaci s vývinovými poruchami učenia (43 %), s poruchami aktivity a pozornosti (18 %), s narušenou komunikačnou schopnosťou (11 %) a najmenšie percento žiaci s telesným, so zrakovým a sluchovým postihnutím. Formou školskej integrácie sa vzdelávali aj žiaci so všeobecným intelektovým nadaním (14 %) i žiaci so zdravotným znevýhodnením, ktorí boli súčasne žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia (2 %). V tabuľke 1 uvádzame prehľad o počte integrovaných žiakov.

Tab. 1 Počet integrovaných žiakov so ŠVVP

Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby		Počet žiakov
Zdravotné znevýhodnenie (ZZ)	vývinové poruchy učenia (VPU)	326
	poruchy aktivity a pozornosti (PAaP)	136
	narušená komunikačná schopnosť (NKS)	81
	autizmus a iné pervazívne poruchy (AUT)	22
	poruchy správania (PS)	20
	mentálne postihnutie (MP)	18
	viacnásobné postihnutie (VIAC)	15
	chorí alebo zdravotne oslabení (CH-ZO)	13
	sluchové postihnutie (SP)	9
	zrakové postihnutie (ZP)	5
	telesné postihnutie (TP)	4
Nadanie	všeobecné intelektové nadanie (VIN)	106
Spolu		755

Podmienky vyučovania integrovaných žiakov

V školskom roku 2019/2020 riaditelia hodnotených škôl požiadali o pridelenie 148 pedagogických asistentov pre 755 žiakov so ŠVVP na základe odporúčania centier výchovného poradenstva a prevencie. Pridelili im 86 pedagogických asistentov, z nich 17 z rôznych projektov¹, do ktorých sa zapojilo 9 škôl s cieľom zabezpečiť podmienky pre žiakov, ktorí sa vzdelávajú formou školskej integrácie. Pedagogický a odborný servis integrovaným žiakom zabezpečovali 25 školskí špeciálni pedagógovia, 11 školskí psychológovia, 1 školský logopéd (s úväzkom 43 %), 2 osobní asistenti. V 4 subjektoch mali v náplni práce starostlivosť o integrovaných žiakov iba výchovní poradcovia. Podieľali sa aj na poskytovaní výchovného poradenstva v oblasti výchovy a vzdelávania formou informačných, koordinačných, konzultačných, metodických a iných súvisiacich činností. Jedna výchovná poradkyňa² vykonávala uvedené činnosti bez absolvovania vzdelávania na získanie odborných kompetencií v uvedených oblastiach. V tabuľke 2 uvádzame prehľad o potrebnom, reálnom počte a percentuálnom pokrytí potrieb pedagogických a odborných zamestnancov v hodnotených subjektoch.

Tab. 2 Potrebný a reálny počet pedagogických a odborných zamestnancov

Pedagogickí a odborní zamestnanci	Počet		Percentuálne pokrytie potrieb
	potrebný	reálny	
Školský špeciálny pedagóg	28	25	90 %
Liečebný pedagóg	1	0	0 %
Školský logopéd	10	1	10 %
Školský psychológ	21	11	52 %
Osobný asistent žiaka	2	2	100 %
Pedagogický asistent	148	86	58 %
Sociálny pedagóg	9	1	11 %
Učiteľ špecializujúci sa na vzdelávanie žiakov s nadaním	4	0	0 %

V 22 školách reálne zamestnávali 25 školských špeciálnych pedagógov (ŠŠP). Avšak vzhľadom na ich vytvorené pracovné úväzky, počet a štruktúru špecifických potrieb žiakov so ŠVVP bol ich počet nepostačujúci na to, aby školy zvládli naplňovať rozmanité potreby všetkých žiakov. Počet ŠŠP nemôže byť podmienený iba počtom žiakov so ZZ.

V troch subjektoch³ (13 %) zamestnali súčasne po dvoch ŠŠP. Iná situácia nastala v dvoch školách⁴ (8 %), v ktorých nezamestnávali ŠŠP z dôvodu nízkeho počtu integrovaných žiakov. Školy o nich požiadali, pretože štruktúra žiakov si vyžadovala zabezpečiť personálne

¹ z projektov: ÚPSVaR (Podpora zamestnanosti), V ZŠ úspešnejší; z MPSVaR (Zvýšiť inkluzívnosť a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu, zlepšiť výsledky a kompetencie žiakov; Skvalitnenie inkluzívneho vzdelávania v ZŠ s MŠ; Úspešne na trhu práce; Zvyšovanie inkluzívnosti vzdelávania v ZŠ; Škola otvorená všetkým

² ZŠ, Školská 94, Trstené pri Hornáde

³ ZŠ, Nábřežná 95, Nové Zámky; ZŠ, Karpatská 8063/11, Žilina; ZŠ, ČSA 22, Prešov

⁴ ZŠ s VJM Buzica 327; ZŠ, Školská 94, Trstené pri Hornáde

podmienky nevyhnutné na rozvoj špecifických schopností a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania. V 12 školách (50 %) im vytvorili len čiastočné úväzky. Ich základné úväzky súviseli s výkonom pracovnej činnosti napr. pedagogickej asistentky, učiteľky bežnej triedy i výchovnej poradkyne. V inej ZŠ⁵ zamestnávali ŠŠP pre 55 integrovaných žiakov len s 0,14 % pracovným úväzkom, čo sa negatívne prejavilo vo výchovno-vzdelávacej činnosti. Riaditeľ školy jeho činnosť zacielený výlučne na vedenie dokumentácie. V dvoch školách⁶ zamestnávali ŠŠP z projektu na plný pracovný úväzok. *Avšak všetky hodnotené školy nemali počet odborných a pedagogických zamestnancov vzhľadom na úväzky, počet a štruktúru integrovaných žiakov postačujúci*, čo malo dosah aj na odbornú činnosť. V školách počítali nedostatok školských psychologov, školských logopédov, ale aj učiteľov špecializujúcich sa na vzdelávanie žiakov so všeobecným intelektovým nadaním. Niektoré školy zabezpečili odborných a pedagogických zamestnancov z projektov, čo je pozitívne z hľadiska vytvorenia podmienok, organizácie a realizácie výchovno-vzdelávacieho procesu spôsobom, ktorý primerane zodpovedal potrebám žiakov so ŠVVP. Avšak nejde o koncepčné riešenie, pretože počet uvedených žiakov má stúpajúcu tendenciu. Odborné tímy majú byť v školskom prostredí samozrejmosťou, bežnou praxou a nie výnimočným prípadom. Z uvedeného dôvodu sa spolupráca škôl intenzívne zacielená na školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. Všetky subjekty pri integrácii žiakov spolupracovali s centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (CPPPaP) a s centrami špeciálno-pedagogického poradenstva (CŠPP); 67 % škôl spolupracovalo s odbornými lekármi, 50 % škôl so špeciálnymi školami a 17 % s Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie. V ojedinelých prípadoch školy spolupracovali aj so školou pre mimoriadne nadaných žiakov.

Takmer polovica riaditeľov škôl uviedla, že odbornosť v oblasti školskej integrácie si pedagogickí a odborní zamestnanci zvyšovali na vzdelávaniach so zameraním na problematiku edukácie žiakov so ZZ a VIN, inklúziu, podporu menej úspešných žiakov, účasťou na prednáškach, odborných seminároch, školeniach, aktualizácnym vzdelávaním podľa aktuálnej ponuky a štúdiom špeciálnej pedagogiky. V troch školách⁷ pedagogickí zamestnanci v ostatných dvoch rokoch neabsolvovali externé vzdelávanie so zameraním na edukáciu žiakov so zdravotným znevýhodnením ani na uplatnenie rôznych foriem pri vyučovaní ohrozených skupín žiakov a svoju odbornosť si podľa vlastných slov zvyšovali iba samoštúdiom. Z rozhovorov s niektorými riaditeľmi škôl a pedagogickými zamestnancami vyplynulo, že dôvod nízkej účasti na vzdelávaní orientovanom na priamu prácu so žiakmi so ŠVVP vo výchovno-vzdelávacom procese je v nedostatočnej ponuke vzdelávacích inštitúcií, čo má vplyv aj na metodickú pomoc učiteľom a pedagogických asistentov v uvedenej oblasti.

Všetky hodnotené subjekty uviedli, že vzdelávacie stratégie integrovaných žiakov prerokovali v poradných orgánoch školy na zasadnutiach pedagogickej rady, v metodických združeniach a predmetových komisiách, pričom analýzou zápisníc z rokovaní bolo zistené, že väčšina škôl nevenovala pozornosť zisteniam, konkrétnym návrhom ani opatreniam smerujúcim

⁵ ZŠ s MŠ, Hradná 342, Liptovský Hrádok

⁶ ZŠ Karpatská 8063/11, Žilina – V ZŠ Karpatská úspešnejší; ZŠ Československej armády 22, Prešov – Zvyšovanie inkluzívnosti vzdelávania v ZŠ Československej armády Prešov

⁷ ZŠ, Nábřežná 95, Nové Zámky; ZŠ Karpatská 8063/1, Žilina; ZŠ, Slov. partizánov 1133/53, Považská Bystrica

k skvalitneniu výchovy a vzdelávania integrovaných žiakov. Závery nevyužili na stanovenie *vzdelávacích stratégií*, *vyhodnotenie výsledkov práce žiakov* a chýbala aj *analýza problémov edukácie*. V činnosti väčšiny poradných orgánov absentovalo interné vzdelávanie, vzájomná výmena skúseností a pedagogickí asistenti neboli akceptovanými členmi zasadnutí metodických združení.

Úpravu prostredia a vytváranie vhodných *materiálno-technických podmienok* riaditelia škôl v spolupráci so zriaďovateľmi zabezpečovali s ohľadom na finančné možnosti, nie však s úplným rešpektovaním potrieb žiakov. Vo väčšine škôl optimálne podmienky pre integrovaných žiakov vytvorili relaxačnými miestami v triede, v škole, vhodným nábytkom a osvetlením. Pri usádzaní integrovaných žiakov v triedach akceptovali odporúčania poradenských zariadení, žiaci sedeli zväčša v predných laviciach so spolužiakmi poskytujúcimi im pomoc, prípadne s pedagogickou asistentkou, ojedinele aj v zadných laviciach. Školy mali vytvorené učebne na individuálne alebo skupinové vyučovanie integrovaných žiakov so školským špeciálnym pedagógom alebo školským psychológom. Riaditelia uviedli, že pre integrovaných žiakov zabezpečili učebné aj kompenzačné pomôcky⁸. Na priamych pozorovaniach sa ich používanie potvrdilo občas, integrovaní žiaci na ich používanie nemali vždy príležitosť.

Úplnú bezbariérovosť prostredia zabezpečili po komplexnej rekonštrukcii iba v jednej ZŠ⁹ (4 %). Viac ako 90 % hodnotených subjektov nie je stále pripravených na prijatie žiakov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, z nich 54 % zabezpečilo čiastočnú bezbariérovosť, spočívala vo vybudovaní len vstupu do budovy školy. Takéto úpravy nevytvárajú podmienky pre samostatné zapojenie sa žiakov do života školy, nevytvárajú rovnosť príležitostí a hlavne nerešpektujú právo na zachovanie vlastnej identity.

Dokumentácia súvisiaca so školskou integráciou

Vo všetkých hodnotených školách *školské vzdelávacie programy* (ŠkVP) prezentovali vytvorenie podmienok na výchovu a vzdelávanie žiakov so ŠVVP prostredníctvom personálneho zabezpečenia odborného servisu (s výnimkou jednej školy¹⁰), individuálneho vzdelávacieho plánu a spolupráce so zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie. Vyučovanie špecifických predmetov deklarovali v 42 % subjektov. Rovnako tak aj v 42 % škôl realizovali špeciálno-pedagogické intervencie, prostredníctvom ktorých zapracovali obsah i konkrétne oblasti niektorého z predmetov. Riaditelia škôl¹¹ (13 %) v informačnom dotazníku uviedli, že poradenské zariadenie im neodporučilo vyučovať špecifické predmety. Pričom žiakom inej školy¹² špecifické predmety odporučili a realizovali individuálne v poradenských zariadeniach. Odbornosť vyučovania špecifických predmetov a odborných

⁸ najčastejšie používané – kalkulačka, pravidlá slov. pravopisu, tabuľka násobenia, pre žiakov s VIN – doplnková a náučná literatúra, interaktívne výukové programy, pracovné listy na rozvoj tvorivosti, tajničku, hlavolamy

⁹ ZŠ Karpatská 8063/1, Žilina

¹⁰ ZŠ, Školská 94, Trstené pri Hornáde – nezamestnávala podporný servis, iba pedag. asistenta na 15 % úväzok

¹¹ ZŠ s MŠ, Hradná 342, Liptovský Mikuláš – ŠŠP s 0,14 % prac. úväzkom; ZŠ, Školská 94, Trstené pri Hornáde a ZŠ s VJM Buzica 327 – nezamestnávali ŠŠP

¹² ZŠ s MŠ, H. Gavloviča, Školská 369, Pruské

intervencií zabezpečili v 84 % škôl, z nich v jednej¹³ špecifický predmet *individuálne logopedické intervencie* odučili neodborne, škola nezamestnávala školského logopéda.

Dokumentáciu integrovaných žiakov viedli na tlačivách schválených a zverejnených ministerstvom školstva, obsahovala *Návrh na vzdelávanie dieťaťa alebo žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v materskej škole, základnej škole, strednej škole a v špeciálnej škole, odborné správy zo psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia z príslušných zariadení výchovného poradenstva a prevencie, správy z odborných lekárskeho vyšetrení, písomné vyjadrenie príslušného poradenského zariadenia k individuálnej integrácii, písomnú žiadosť zákonného zástupcu o prijatie žiaka na individuálnu integráciu, informovaný písomný súhlas zákonného zástupcu žiaka s individuálnou integráciou a vyjadrenie riaditeľa školy k školskej integrácii*. Vyskytli sa prípady, keď dokumentácia integrovaných žiakov nebola kompletná. Chýbali v nej žiadosti zákonných zástupcov o zmenu formy vzdelávania, správa zo špeciálno-pedagogického vyšetrenia žiaka so VIN, správy z psychologického vyšetrenia, kontrolného špeciálno-pedagogického vyšetrenia, v poznámkach katalógových listoch chýbali údaje o vzdelávaní podľa IVP a v jednom prípade absentoval aj Návrh na vzdelávanie. V Návrhu na vzdelávanie chýbali podpisy zákonných zástupcov, ktoré by zreteľne dokumentovali súhlas so vzdelávaním formou školskej integrácie.

Individuálne vzdelávacie programy (IVP) pre všetkých žiakov so ZZ vypracovali vo všetkých subjektoch. V jednej škole¹⁴ 8 žiakom so ZZ nevytvorili podmienky na výchovu a vzdelávanie prostredníctvom IVP aj napriek odporúčaniam poradenského zariadenia. Na ich vypracovaní sa najviac podieľali triedni učitelia v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom a s učiteľmi jednotlivých predmetov.

IVP s úpravou učebných osnov vypracovali 45 žiakom so ZZ (6 %) a 1 žiakovi so VIN (0,1%). Najčastejšie IVP vypracovali v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, matematika, cudzí jazyk a pre žiakov s nadaním v predmetoch matematika a slovenský jazyk a literatúra.

Každý rok IVP aktualizovali v 96 % hodnotených škôl. Vyznačovali sa rozdielnou úrovňou spracovania a niektoré aj nerešpektovaním odporúčaní poradenských zariadení, ktoré súviseli s uplatnením metód a foriem hodnotenia písomných prác, diktátov integrovaných žiakov. Ojedinele *absentovali krátkodobé a dlhodobé ciele, v niektorých rozpracovanie obsahu špecifických predmetov, plán špeciálno-pedagogickej intervencie s prihliadnutím na obsah stimulácie pre jednotlivé oblasti rozvoja špecifických predmetov*. Slabé stránky niektorých IVP sa spájali s *nepravidelným vyhodnotením, analýzou jeho obsahu, aplikáciou metód, foriem práce, postupov i s nastavením odborných intervencií*. IVP je nutné hodnotiť priebežne, systematicky, inak vykazuje znaky formalizmu. Ak sa preukáže ako neúčinný, resp. málo účinný je nevyhnutné procesy v ňom prehodnotiť a nastaviť iným spôsobom.

Ďalšie nedostatky súviseli s vydanými rozhodnutiami riaditeľov škôl. Na základe žiadosti zákonných zástupcov žiakov, odporúčaní poradenských zariadení a odborných lekárov riaditeľa 67 % škôl rozhodli o oslobodení integrovaných žiakov od vyučovania niektorého

¹³ ZŠ, Slov. partizánov 1133/53, Považská Bystrica, špecifické predmety – RŠF, TKC/odborne, ILI/neodborne

¹⁴ ZŠ Seňa 507 – 29 integrovaných žiakov, z nich 21 žiakov malo vypracované IVP

predmetu¹⁵. V 17 % subjektov riaditelia škôl rozhodli bez odporúčania praktického lekára pre deti a dorast a v 13 % subjektov aj bez žiadosti zákonných zástupcov. Ani jeden z riaditeľov hodnotených subjektov neuviedol v rozhodnutiach o oslobodení žiaka od vzdelávania sa v predmete náhradný spôsob vzdelávania žiaka v čase vyučovania daného predmetu. O oslobodení od povinnosti dochádzať do školy rozhodli riaditelia v 21 % subjektov, pričom niektorí v rozhodnutí nekonkretizovali rozsah jeho zabezpečenia.

Organizácia vyučovania integrovaných žiakov

Individuálne začlenení žiaci sa vzdelávali podľa schválených ŠVP pre ZŠ a podľa vzdelávacích programov pre žiakov so ZZ. Vzdelávanie im zabezpečovali pedagogickí zamestnanci v spolupráci s pedagogickými asistentmi. Väčšina škôl poskytovala špeciálno-pedagogickú podporu formou individuálnych a skupinových intervencií so školskou špeciálnou pedagogičkou a v ojedinelých prípadoch aj so školskou psychologičkou. Špecifické predmety *rozvoj špecifických funkcií, terapeuticko-korekčné cvičenia* vyučovali v 42 % subjektov a jednotlivo aj *rozvíjanie komunikačných schopností a sociálnych zručností*. V rámci odborných intervencií 42 % škôl rozvíjalo obsah niektorého z predmetov a jeho konkrétne oblasti, ktoré boli zapracované v IVP integrovaných žiakov. V troch ZŠ¹⁶ realizáciu špecifických predmetov zabezpečili prostredníctvom individuálnych intervencií v poradenských zariadeniach.

Pedagogický asistent poskytoval podporu integrovaným žiakom, jeho prítomnosť v triede pôsobila priaznivo a povzbudzujúco. Aktivity, ktoré koordinoval s učiteľom, spočívali v usmerňovaní pri riešení úloh tak, aby žiaci dokázali plniť ciele vyučovacích hodín, pri príprave pomôcok, sústreďení sa na prácu, posilňovaní ich vytrvalosti a v prípade potreby dopĺňal aj výklad učiteľa.

Žiaci s MP (2 %) a *žiaci so VIN* (14 %) sa vzdelávali v kmeňových triedach formou školskej integrácie. V prípade žiakov s MP vyučovanie prebiehalo v triede za prítomnosti pedagogickej asistentky a časť vyučovania aj u školskej špeciálnej pedagogičky mimo triedy.

Ďalšie individuálne podmienky pre integrovaných žiakov vytvárali tri školy¹⁷ (13 %), poskytovali im komplexný stimulačný program Mirabilis, stretnutie s odbornými zamestnancami z Centra mentálneho zdravia Matka, terapeuticko-rehabilitačné služby zamerané na identifikáciu, hodnotenie a nápravu neuromotorickej nezrelosti v školských podmienkach.

Výchovno-vzdelávací proces s integrovanými žiakmi

V triedach s integrovanými žiakmi sa vykonalo 363 *priamych pozorovaní* vyučovacích hodín 1. a 2. stupňa ZŠ. Výber tried sa uskutočnil na základe počtu žiakov, ktorí sa vzdelávali

¹⁵ Telesná a športová výchova; cudzí jazyk; výtvarná výchova; hudobná výchova; technická výchova; občianska náuka, etická výchova

¹⁶ ZŠ s MŠ Bučany 155 – *Individuálne tyflopédické cvičenia*; ZŠ, Smetanov háj 286/9, Dunajská Streda – *Individuálne logopedické intervencie*; ZŠ s MŠ H. Gavloviča, Školák 369, Pruské – *iné špecifické predmety*

¹⁷ ZŠ, Vrútocká 58, Bratislava; ZŠ s MŠ, Orešie, Pezinok; ZŠ s VJM, Buzica 327

integrovanou formou a po dôkladnom oboznámení sa s odporúčaniami poradenských zariadení k výchovno-vzdelávaciemu procesu.

Pedagogické asistentky pracovali s integrovanými žiakmi iba na 35 % sledovaných hodín, avšak poskytované usmernenia a jednotlivé činnosti vykonávali v súlade s pokynmi učiteľov. Žiakom individuálne pomáhali pri plnení zadaných úloh prostredníctvom predĺženého výkladu, detailnejších inštrukcií, korekcie postupov v ich činnosti a v prípade zrakovo postihnutých žiakov efektívnym spôsobom koordinovali aj využívanie kompenzačných pomôcok. V dvoch školách¹⁸ zabezpečovali starostlivosť o začlenených žiakov aj osobné asistentky. Školská špeciálna pedagogička sa minimálne zúčastňovala na vyučovacích hodinách, integrovaní žiaci zvládali vykonávať všetky činnosti spoločne s ostatnými spolužiakmi s individuálnou podporou pedagogických asistentiek. Integrovaným žiakom sa venovala individuálne, poskytovala im odborné intervencie a v niektorých prípadoch vyučovala aj špecifické vyučovacie predmety podľa vypracovaného rozvrhu svojich činností. Učitelia v hodnotených školách mali poväčšine premyslenú štruktúru vyučovacích hodín, v dôsledku čoho bol ich obsah zrozumiteľný aj pre žiakov so ŠVVP. Modifikovaný obsah vzdelávania malo iba 6 % integrovaných žiakov. Na vyučovacích hodinách učitelia prevažne rešpektovali individuálne pracovné tempo integrovaných žiakov, pričom zadávanie diferencovaných úloh alebo úloh, na ktorých integrovaní žiaci pracujú v kooperatívnych skupinách, vo dvojiciach s intaktnými spolužiakmi uplatňovali len na jednej tretine vyučovacích hodín. Význam ich zadávania učitelia nedocenili. Avšak aplikácia uvedených metód v procese učenia by prispela k zvýšeniu efektivity vzdelávania všetkých žiakov. Väčšina integrovaných žiakov používala učebnice a pracovné zošity bežnej ZŠ, s výnimkou žiakov s mentálnym postihnutím. Učitelia na väčšine sledovaných hodín (70 %) využívali najmä striedanie frontálnej práce s individuálnou prácou žiakov v laviciach a pri tabuli. Úlohy na rozvoj všetkých kognitívnych úrovní zadávali iba na 55 % hodín. Príležitosť na diskusiu, vyjadrenie názoru mali žiaci na 58 % vyučovacích hodín. Väčšina pedagogických zamestnancov využívala IKT na prezentovanie nového učiva. Napriek veľmi dobrému vybaveniu škôl IKT mali integrovaní žiaci ojedinele príležitosť vyhľadávať, spracovávať informácie a prezentovať výsledky svojej činnosti. V menšej miere (25 %) vytvárali portfólio integrovaným žiakom ako jednu z foriem evalvačného nástroja na priebežné hodnotenie a sebahodnotenie jeho pokroku v procese učenia. Na takmer všetkých sledovaných hodinách žiaci pracovali s učebnými pomôckami a iba na tretine využívali kompenzačné pomôcky. Žiaci prejavili záujem o vyučovanie, aktívne sa zapájali do činnosti triedy, sústredene pracovali na zadaných úlohách, niektorí samostatne, iní využili pomoc pedagogickej asistentky, snažili sa pracovať do konca vyučovacej hodiny.

Overenie vedomostí integrovaných žiakov vždy neprebiehalo v súlade s odporúčaniami poradenských zariadení, nedostatky súviseli najmä so zvýrazňovaním kľúčových slov, s poskytnutím dlhšieho pracovného času na premyslenie odpovede, delením úloh na menšie celky, usmerňovaním odpovede žiakov vhodnými otázkami, overovaním pochopenia učiva, písaním dlhých poznámok a poučiek. Pri hodnotení písomných prác, diktátov žiakov s VPU neboli vždy uplatnené odporúčania, ani príslušný metodický pokyn na hodnotenie žiakov ZŠ.

¹⁸ ZŠ, Nábřežná 95, Nové Zámky – 1 žiak s PAS; ZŠ s VJM, Buzica 327 – 1 žiak s MP

Učitelia väčšinou uplatňovali verbálne hodnotenie, povzbudzovali a chválili integrovaných žiakov za snahu a výkon, klasifikáciu uplatňovali v minimálnej miere. Ojedinele venovali priestor rozvíjaniu sebahodnotiacich zručností všetkých žiakov (22 %), čo neumožnilo rozvoj ich sociálnych a občianskych kompetencií k celoživotnému učeniu sa. V triedach prevládala pozitívna pracovná atmosféra, vyznačovala sa ústretovosťou, pozitívnymi vzťahmi medzi učiteľmi a žiakmi aj medzi žiakmi navzájom. V jednej škole¹⁹ nevenovali adekvátnu pozornosť vytváraniu interpersonálnych vzťahov medzi žiakmi.

Pri edukácii žiakov s *MP* výber učiva zodpovedal úrovni ich rozumových schopností. Žiaci s *MP* väčšinou na vyučovaní používali učebnice a pracovné listy pre špeciálne základné školy (ŠZŠ), s výnimkou jednej ZŠ²⁰, ktorá žiakom nezabezpečila potrebné učebnice. Názornosť vyučovania zabezpečili využívaním učebných pomôcok, prispôbili im pracovné tempo a zväčša poskytli individuálny prístup prostredníctvom učiteľky, pedagogickej asistentky, školskej špeciálnej pedagogičky, avšak aktívne pracovať do konca vyučovacej hodiny nedokázali. Do spoločných aktivít celej triedy zapájali žiakov v menšej miere.

Vzdelávanie žiakov so *VIN* prebiehalo väčšinou bez obohatenia obsahu vyučovacích predmetov, resp. zaradenia nových predmetov do ich učebného plánu. Školy spravidla nevyužívali žiadnu z foriem akcelerácie (preradenie do vyššieho ročníka bez absolvovania predchádzajúceho, absolvovanie dvoch ročníkov v priebehu jedného školského roka alebo vyučovanie niektorého predmetu vo vyššom ročníku). Učitelia sporadicky zadávali diferencované úlohy, ojedinele úlohy na rozvoj tvorivosti a len niekedy im zadávali úlohy vo forme projektu alebo prezentácie, ktoré prezentovali pred ostatnými spolužiakmi. Sporadicky sa zúčastňovali súťaží a olympiád. Počas vyučovacích hodín žiaci nepoužívali alternatívne učebnice a minimálne používali doplnkovú, náučnú literatúru a encyklopédie. Väčšinou používali tie isté učebnice, učebné texty a pracovné listy ako ostatní žiaci. Didaktickú techniku vrátane IKT používali na vyučovaní minimálne. V jednej škole²¹ uplatnili rovesnícke vzdelávanie, žiaci s *VIN* pomáhali slabším žiakom, vytvárali tak priestor pre vzájomnú kooperáciu a komunikáciu. V prípade inej školy²² žiak s matematickým nadaním na vyučovacej hodine matematiky neprejavoval väčší záujem o riešenie úloh, nebol aktívny ani pohotový pri riešení úloh, netvoril originálne riešenia. V matematike dosahoval porovnateľnú úroveň s intaktnými rovesníkmi. Bol vedený k účasti na školských súťažiach, olympiádach, v ktorých napriek nadaniu nedosahoval výrazné úspechy.

Odborná činnosť/vyučovanie školským špeciálnym pedagógom, školským psychológom

V hodnotených školách sa vykonalo 72 priamych pozorovaní, ktoré boli zamerané na odbornú činnosť ŠŠP a ŠP. Napriek tomu v 63 % subjektov netvorili súbežne odborný servis, pretože v 22 školách zamestnávali ŠŠP a iba v 9 subjektoch ŠP. V dôsledku toho školy zabezpečovali starostlivosť o integrovaných žiakov v spolupráci s odbornými zamestnancami CPPPaP

¹⁹ ZŠ Seňa 507 – v čase inšpekčného výkonu školskí inšpektori pozorovali vedomé prehliadanie integrovaných žiakov ostatnými spolužiakmi.

²⁰ ZŠ, Jarná 20, Žilina

²¹ SZŠ, Pod Kalváriou 36, Prešov

²² ZŠ s MŠ, Orešie, Pezinok

a ČŠPP. Školskí špeciálni pedagógovia mali vypracovaný plán činnosti a rozvrh hodín na poskytovanie špeciálnopedagogickej podpory pre daný školský rok.

Školskí špeciálni pedagógovia v 83 % subjektov viedli dokumentáciu žiakov so ŠVVP, priebežne ju doplňali a aktualizovali, participovali pri tvorbe IVP, zabezpečovali odbornú intervenčnú činnosť, poskytovali metodickú pomoc a poradenské služby žiakom, ich zákonným zástupcom i pedagogickým zamestnancom školy. Zaobstarali kompenzačné pomôcky, pripravili učebné pomôcky a systematicky sa vzdelávali v špeciálno-pedagogickej oblasti, sledovali legislatívne zmeny v oblasti vzdelávania žiakov so ŠVVP. V prípade ostatných škôl (17 %) dokumentáciu viedli výchovní poradcovia. Odbornosť vyučovania špecifických predmetov a odborných intervencií zabezpečili v 84 % škôl, okrem vyučovania predmetu *individuálne logopedické intervencie*, pretože škola nezamestnávala školského logopéda. Portfólio ako nástroj rozvoja integrovaných žiakov tvorili a viedli iba v 54 % škôl. Obsahovalo súbor prác zozbieraných za určité časové obdobie odborných intervencií, ktoré poskytovali rôzne informácie o nadobudnutých skúsenostiach a pracovných výsledkoch žiakov. Takto pripravené portfólio slúži ako diagnostický nástroj o vývoji a pokroku integrovaných žiakov.

Školskí špeciálni pedagógovia poskytovali žiakom špeciálnopedagogickú podporu zameranú prevažne na reedukáciu a korekciu žiakov so ZZ, uplatňovali aj konkrétne oblasti rozvoja z obsahu a cieľov špecifických predmetov, ktoré uviedli v IVP prostredníctvom individuálnych alebo skupinových intervencií vo svojich miestnostiach. Venovali sa aj žiakom, ktorí neboli žiakmi so ŠVVP, ale preukázateľne sa u nich prejavovali počiatočné ťažkosti pri nadobúdaní akademických vedomostí. V spolupráci s výchovným poradcom sa podieľali na procese kariérového poradenstva a pri výbere povolania (85 %). V rámci rôznych aktivít, činností, workshopov sa podieľali na sociálnom a spoločenskom začlenení žiakov so ŠVVP do rovesníckych skupín (85 %). Svoju činnosť zamerali aj na identifikovanie rizikových žiakov aktívnou účasťou na zápise detí do 1. ročníka. ZŠ s MŠ realizovali depistážne vyšetrenia detí predškolského veku (50 %). Záverečnú správu o svojej činnosti vypracovalo 90 % ŠŠP.

Nedostatky v činnosti ŠŠP súviseli s tým, že nie všetci si viedli pravidelnú písomnú evidenciu o svojej práci i odbornej intervencii, čo môže mať negatívny vplyv na priamu činnosť so žiakmi. Ak má byť intervencia účinná, musí byť cielená, plánovaná, premyslená a následne zameraná aj na analýzu silných a slabých stránok žiakov. Integrovaní žiaci by mali mať vypracovaný plán špeciálno-pedagogických intervencií, ktorý vychádza z diagnostických vyšetrení poradenských zariadení. Chýbali metodické materiály pre pedagogických zamestnancov i zákonných zástupcov aj aktualizácia informácií v oblasti špeciálno-pedagogického poradenstva prostredníctvom webového sídla školy.

Školskí psychológovia poskytovali poradenstvo, konzultácie, ale aj terapeutické a individuálne intervencie pre žiakov v 38 % subjektov. Pripravovali a organizovali preventívne programy, skupinové sedenia zamerané na prevenciu sociálno-patologických javov, na korekciu nevhodného správania a výchovného pôsobenia s cieľom usmerniť správanie žiakov, riešili ich konflikty a osobné problémy. Novoprijatým žiakom pomáhali pri adaptácii sa na školské prostredie a začlenení sa do nových kolektívov. Pri individuálnej

intervencii svoju činnosť zamerali na prácu so žiakmi s poruchami aktivity a pozornosti, žiakov s autizmom a žiakov so všeobecným intelektovým nadaním a iným žiakom podľa potreby.

Riaditelia ZŠ v informačnom dotazníku uviedli aj vlastné poznatky a skúsenosti z práce s integrovanými žiakmi. *Pozitívne* hodnotili zvýšenie kvality vyučovania prostredníctvom pedagogických asistentov a spoluprácou školských špeciálnych pedagógov, zlepšenie výchovno-vzdelávacích výsledkov niektorých začlenených žiakov, podnetnosť prostredia, sociálnu adaptáciu žiakov, možnosť zažiť úspech, istotu pri práci a posilnenie sebavedomia integrovaných žiakov, formovanie postojov ostatných spolužiakov, rozvoj empatie, tolerance spolupatričnosti. *Negatívne* hodnotili pripravenosť začínajúcich pedagogických asistentov, začínajúcich pedagógov a odbornosť pedagógov pre prácu so žiakmi so ZZ, so VIN a zo SZP, metodickú podporu centier, odborných a pedagogických zamestnancov, financie na vybudovanie odborných tímov, priestorov na prácu so žiakmi so ŠVVP, vysoký počet žiakov v triedach a nedostatočné podmienky na individuálny prístup, ako aj preťaženosť učiteľov pri príprave na vyučovanie. Nedostatočná spolupráca so zákonnými zástupcami žiakov sa prejavila predovšetkým v absencii domácej prípravy, v nepravidelnej školskej dochádzke, v zneužívaní integrácie ako záruky, že žiak nemôže opakovat' ročník. Riaditelia okrem iného poukázali na problémy s organizačným a odborným zabezpečením vyučovania špecifických predmetov, s nedostatkom kvalifikovaných logopédov a zároveň na nedostatočnú ponuku vzdelávacích inštitúcií. Ako problém sa učiteľom javilo aj vzdelávanie žiakov so VIN z dôvodu zvýšenej časovej náročnosti na ich prípravu (plánovanie, výber pútavých a obohacujúcich tém). Zároveň by potrebovali skvalitniť personálne zdroje pedagogickými asistentmi a učiteľmi špecializujúcimi sa na vzdelávanie žiakov so VIN.

Iné zistenia

Neadekvátne podmienky vytvorili žiakom v ZŠ²³, ktorým poradenské zariadenie diagnostikovalo ŠVVP na základe ich vývinu v SZP. Odborné vyšetrenie sa uskutočnilo z dôvodu posúdenia školskej spôsobilosti pri nástupe na plnenie povinnej školskej dochádzky. Poradenské zariadenie väčšine žiakov diagnostikovalo nedosiahnutie školskej spôsobilosti a odporúčilo ich zaradenie do nultého ročníka. Napriek tomu škola nevykonala žiadne aktivity a kroky, aby odporúčanie naplnila. Uvedená skupina žiakov dosahovala výrazne horšie vzdelávacie výsledky a často ročník opakovala. Možno konštatovať, že nenaplnením odporúčania na vzdelávanie týchto žiakov v nultom ročníku boli už dopredu odsúdení na neúspech v ďalšom vzdelávaní.

Zároveň v tej istej škole sa potvrdili prejavy segregácie, pretože dve triedy so spojenými ročníkmi (1. B a 2. B, 3. B a 4. B) na 1. stupni vytvorili výlučne zo žiakov z MRK a zo SZP. Je zarážajúce, že riaditeľka školy ignorovala základné princípy výchovy a vzdelávania.

Záver

²³ ZŠ Seňa 507

Výchova a vzdelávanie žiakov v základných školách by sa mala uskutočňovať v súlade so školským zákonom. Jeho dodržiavaním by mali byť zabezpečené podmienky, organizácia a realizácia výchovno-vzdelávacieho procesu spôsobom, ktorý primerane zodpovedá potrebám všetkých žiakov. Všetky hodnotené subjekty zabezpečenie podmienok žiakom so ŠVVP deklarovali v ŠkVP. Napriek tomu opakovane dochádza k nerešpektovaniu vzdelávacích potrieb žiakov. Poradné orgány vo väčšine škôl sa nezaoberali vzdelávacími stratégiami, konkrétnymi návrhmi ani opatreniami smerujúcimi k skvalitneniu výchovy a vzdelávania integrovaných žiakov. Okrem toho pedagogickí asistenti neboli akceptovanými členmi metodických združení.

V hodnotených ZŠ sa formou školskej integrácie vzdelávalo 8 % žiakov, takmer polovicu tvorili žiaci s vývinovými poruchami učenia (43 %), v menšej miere žiaci s poruchami aktivity a pozornosti (18 %) a pomerne málo žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou (11 %). Personálne zabezpečenie odborných a pedagogických zamestnancov v niektorých subjektoch nezodpovedalo reálnemu počtu a štruktúre integrovaných žiakov. Odborné tímy sú naďalej poddimenzované, nedokážu v danej situácii naplňať vzdelávacie potreby všetkých žiakov a poskytovať im podporný servis. Podporný tím na školách tvorili poväčšine pedagogickí asistenti, školský špeciálny pedagóg a minimálne školský psychológ. *Pedagogickí asistenti* pôsobili v 92 % subjektov. Na vyučovaní ich prítomnosť pôsobila užitočne a stimulujúco. Napriek tomu by pedagogickí asistenti potrebovali neustále vzdelávanie, metodické vedenie zo strany pedagogických a odborných zamestnancov školy alebo poradenských zariadení. *Školskí špeciálni pedagógovia* venovali minimálne časť integrovaným žiakom na vyučovacích hodinách. Venovali sa im individuálne, skupinovo, poskytovali im odborné intervencie a v niektorých prípadoch vyučovali špecifické vyučovacie predmety. Nedostatky sa prejavili v metodicko-odbornej činnosti. Väčšina ŠŠP si neviedla písomnú evidenciu o svojej odbornej činnosti, nepripravovala integrovaným žiakom plán špeciálnopedagogických intervencií a metodické materiály pre pedagogických zamestnancov a zákonných zástupcov. Pedagogickí zamestnanci pracujú so žiakmi s rôznymi diagnózami, ktoré si vyžadujú špecifické úpravy podmienok, obsahu, foriem, metód, prístupov, organizáciu a realizáciu vo výchove a vzdelávaní, ale aj metodické usmernenie a pomoc odborného tímu zamestnancov. Budovanie odborných tímov v školskom prostredí a zvyšovanie odbornosti je nevyhnutnou požiadavkou na zabezpečenie kvalitného vyučovacieho procesu všetkých žiakov s rozmanitými potrebami, preto nie je správne limitovať počet odborných zamestnancov na školách počtom žiakov so ZZ.

S tým súvisí aj permanentné vzdelávanie všetkých učiteľov, ktoré plní významnú úlohu v ich individuálnom odbornom raste, čo prispieva k rozvíjaniu nových vedomostí, schopností a zručností. Neustále zmeny v dynamickej spoločnosti prinášajú aj zmenené požiadavky na kvalitu pedagogických a odborných zamestnancov. Učitelia by mali reagovať na nové požiadavky v edukačnom systéme, na nevyhnutnosť neustále sa vzdelávať v nových vzdelávacích prístupoch, v metódach, formách a v príprave didaktických materiálov pre žiakov so ŠVVP. Napriek tomu nie všetci pedagogickí a odborní zamestnanci mali záujem zvyšovať si odbornosť v oblasti školskej integrácie. Ich nadobudnuté poznatky zo vzdelávania neboli vždy správne uplatnené a občas ani zavedené vo výchovno-vzdelávacom procese. Učitelia si navzájom neodovzdávali vedomosti, ani informácie zo vzdelávania, čo sa prejavilo

ako nedostatok pri hodnotení žiakov so ZZ i v organizácii vyučovania žiakov so VIN. Nedostatočne možno hodnotiť aj pregraduálnu prípravu učiteľov, ponuku zo strany vzdelávacích inštitúcií, ktoré zabezpečovali postgraduálne vzdelávanie učiteľov. Preto si väčšina pedagogických zamestnancov svoju odbornosť v oblasti školskej integrácie zvyšovala *samoštúdiom*, čo však v plnej miere nemôže nahradiť systematické inštitucionálne vzdelávanie.

Riaditelia škôl v spolupráci so zriaďovateľmi upravili prostredie pre integrovaných žiakov s ohľadom na finančné možnosti. *Čiastočnú bezbariérovosť* zabezpečili v 54 % škôl a *úplnú bezbariérovosť* v jednej škole (4 %). Pre samostatné vzdelávanie žiakov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie *nestačí len čiastočná bezbariérovosť*. Školy sú verejné budovy a musia spĺňať požiadavky bezbariérovosti bez ohľadu na to, či v nich vzdelávajú žiakov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Inak svojím postojom vysielajú signál, že s uvedenou skupinou žiakov nepočítajú, čím prispievajú k obmedzeniu príležitostí vo výbere školy.

Dokumentácia integrovaných žiakov nebola v niektorých školách kompletná. Individuálne vzdelávacie plány mali integrovaní žiaci väčšinou vypracované vo všetkých školách, avšak ich obsah vždy nereflektoval odporúčania poradenských zariadení, čo sa negatívne prejavilo vo vyučovacom procese. IVP s úpravou učebných osnov vypracovali 45 žiakov so ZZ (6 %) a 1 žiakovi s VIN (0,1%). Nedostatky s vydanými rozhodnutiami o oslobodení žiaka od vzdelávania sa v predmete súviseli s absenciou priložených písomných žiadostí zákonných zástupcov, vyjadrení všeobecného lekára pre deti a dorast a zároveň v nich riaditelia škôl neuviedli náhradný spôsob vzdelávania v čase vyučovania daného predmetu. V prípade rozhodnutia o oslobodení od povinnosti dochádzať do školy v 21 % subjektov nekonkretizovali rozsah jeho zabezpečenia.

Výchovno-vzdelávací proces integrovaných žiakov bol sledovaný na 363 priamych pozorovaniach. Pedagogické asistentky pracovali s integrovanými žiakmi iba na 35 % sledovaných hodín v súlade s pokynmi učiteľov. Štruktúru vyučovacích hodín mali učitelia poväčšine premyslenú, rešpektovali pracovné tempo pri riešení písomných prác. Nevyhovujúco možno hodnotiť ojedinelú aplikáciu diferencovaných úloh alebo úloh, na ktorých integrovaní žiaci pracujú v kooperatívnych skupinách, vo dvojiciach s intaktnými spolužiakmi, sporadickú príležitosť na diskusiu, vyjadrenie názoru na vyučovacích hodinách, minimálne používanie didaktickej techniky vrátane IKT na vyhľadávanie, spracovávanie informácií a prezentovanie výsledkov činnosti a rozvoj sebahodnotiacich zručností všetkých žiakov. V menšej miere používali na hodine špeciálne učebné pomôcky, z kompenzačných pomôcok najčastejšie používali kalkulačky. Škála špeciálnych učebných a kompenzačných pomôcok nie vždy zodpovedala potrebám žiakov. Zapájanie žiakov s MP do spoločných aktivít celej triedy uplatňovali v menšej miere. Žiakom so VIN ojedinele zadávali úlohy na rozvoj tvorivosti, minimálne používali doplnkovú, náučnú literatúru, encyklopédie a IKT na vyučovaní. Školy nevyužívali žiadnu z foriem akcelerácie. Vzdelávanie žiakov so VIN v danej podobe nevedlo vo významnej miere k rozvoju ich intelektuálneho potenciálu. Učitelia ojedinele vytvárali žiakom portfóliá, nedocenili ich význam. Účel portfólia je diagnostický, slúži ako pomôcka na sledovanie a hodnotenie procesu učenia sa, na ocenenie žiakovho pokroku a úsilia. Pomáha vytvoriť obraz o žiakových silných a slabých stránkach

komplexne. Jeho cieľom je podporiť žiacku reflexiu vlastnej práce a ponúknuť mu návod ako ďalej. Funkciu portfólia nevyužila v plnom rozsahu žiadna z hodnotených škôl. Overenie vedomostí integrovaných žiakov neprebiehalo vždy v súlade s odporúčaniami poradenských zariadení.

Vo výchove a vzdelávaní žiakov zo SZP a z MRK neustále pretrvávajú problémy v zabezpečení adekvátnych podmienok. Do istej miery môžu byť spôsobené aj tým, že učitelia nepoznajú pedagogické stratégie a postupy, ktorými by ich dokázali naplniť. Preto sa prikláňali k organizačným a nie procesuálnym postupom. Školy sa stávali pedagogicky neúčinnými, žiakom neumožnili efektívne naštartovať cestu rozvoja a vzdelávania. Je zarážajúce, že riaditelia škôl naďalej tolerujú, resp. sami porušujú jeden zo základných princípov výchovy a vzdelávania, ktorým je zákaz všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie.

Najväčšie nedostatky v integrovanom vzdelávaní žiakov so ŠVVP spočívajú v *nedostatočnom personálnom zabezpečení odborných a pedagogických zamestnancov, v skúsenostiach pedagogických asistentov, pripravenosti pedagógov pre prácu so žiakmi so ZZ, s nadanými žiakmi, žiakmi zo SZP a z MRK, v ďalšom vzdelávaní (individuálny odborný rozvoj), vo variabilnej organizácii vyučovania podľa potrieb a možností žiakov a vo vytváraní individualizovaných postupov vzdelávania. V materiálno-technickom zabezpečení, ktoré nie vždy rešpektovalo potreby žiakov, v debarierizácii školského prostredia s možnosťou využitia vnútorného usporiadania priestorov pre žiakov s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Avšak súčasný vzdelávací systém neumožňuje vytvárať v školách flexibilné vzdelávacie prostredie, ktoré by zabezpečilo napĺňanie rôznorodých vzdelávacích potrieb všetkých žiakov. Zásadný problém spočíva v tom, že podporné opatrenia pre jednotlivé skupiny žiakov so ŠVVP nemajú nárokovateľný charakter.*

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- ✓ zabezpečenie nevyhnutného počtu odborných a pedagogických zamestnancov,
- ✓ zvyšovanie odbornosti pedagogických zamestnancov v oblasti školskej integrácie a podpora vzájomnej výmeny poznatkov a skúseností,
- ✓ zabezpečenie základných princípov výchovy a vzdelávania, rovnoprávnosti prístupu k výchove a vzdelávaniu so zohľadnením výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov,
- ✓ prerokovanie vzdelávacích stratégií integrovaných žiakov v poradných orgánoch školy,
- ✓ zaradenie pedagogických asistentov do činnosti metodických združení,
- ✓ vyhodnocovanie efektivity opatrení v individuálnych vzdelávacích plánoch (pravidelnosť, systematickosť) v oblasti odstraňovania deficitov integrovaných žiakov,
- ✓ dodržiavanie odporúčaní špecifik hodnotenia žiakov s vývinovými poruchami učenia poradenských zariadení,
- ✓ vytváranie podmienok vo vzdelávaní žiakov so všeobecným intelektovým nadaním,
- ✓ aplikovanie metód a vzdelávacích stratégií diferencovaného vyučovania,
- ✓ vytváranie priestoru vo výchovno-vzdelávacom procese pre hodnotenie a sebahodnotenie žiakov,

- ✓ používanie didaktickej techniky, vrátane informačno-komunikačných technológií vo vyučovaní integrovanými žiakmi,
- ✓ zabezpečenie bezbariérovosti škôl,
- ✓ vedenie školskej dokumentácie a dokumentácie integrovaných žiakov (dôslednosť, úplnosť dokumentov) z dôvodu povinnosti poskytovania kvalitnej systematickej podpory vo vzdelávaní integrovaných žiakov,
- ✓ vytváranie žiackeho portfólia ako diagnostického nástroja, zdroja informácií o školskom vývine a napredovaní vo vzdelávaní.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom základných škôl

- ✓ zabezpečiť paralelný tím odborných a pedagogických zamestnancov (školský špeciálny pedagóg a školský psychológ),
- ✓ mobilizovať všetkých pedagogických zamestnancov k externému vzdelávaniu, systematickému zvyšovaniu profesijnej úrovne v oblasti práce žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ zabezpečiť odbornú pripravenosť a metodickú podporu pedagogickým a odborným zamestnancom, ktorí vzdelávajú žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ podporovať interné vzdelávanie a vzájomnú výmenu skúseností príkladov dobrej praxe,
- ✓ zabezpečiť rovnoprávny prístup k výchove a vzdelávaniu so zohľadnením výchovno-vzdelávacích potrieb žiakov,
- ✓ vytvárať pozitívne vzťahy medzi žiakmi, aby jednotliví žiaci intaktnej populácie odstránili akékoľvek segregačné prejavy vo vzťahu k žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ zamerať činnosť poradných orgánov školy na analýzu výsledkov vzdelávania, stanovenie vzdelávacích stratégií, vyhodnotenie edukačných problémov žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ zapojiť do činnosti metodických združení pedagogických asistentov,
- ✓ vyhodnocovať pravidelne odborné intervencie a efektivitu individuálneho vzdelávacieho plánu integrovaných žiakov v oblasti odstraňovania deficitov,
- ✓ rešpektovať odporúčania poradenských zariadení výchovného poradenstva a prevencie pri vzdelávaní žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ vytvárať podmienky na vzdelávanie špecifických predmetov žiakov so zdravotným znevýhodnením,
- ✓ vyžadovať od pedagogických zamestnancov dôslednú prípravu diferencovanej práce s integrovanými žiakmi, aby zodpovedali ich špecifikám,
- ✓ zaradiť do výučby nové alebo rozširujúce predmety pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním,
- ✓ uplatňovať hodnotenie žiakov klasifikáciou, viesť žiakov k sebahodnoteniu a používaniu didaktickej techniky, vrátane informačno-komunikačných technológií vo vyučovacom procese,
- ✓ vytvárať bezbariérovosť školského prostredia,

- ✓ viesť komplexne pedagogickú dokumentáciu a dokumentáciu integrovaných žiakov,
- ✓ zakladať žiacke portfólia pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami ako jednu z foriem sebahodnotenia a hodnotenia individuálneho pokroku.

Zriaďovateľom základných škôl

- ✓ pomáhať školám pri zabezpečovaní optimálneho počtu školských špeciálnych pedagógov, pedagogických asistentov a odborných zamestnancov vzhľadom na počty integrovaných žiakov,
- ✓ podporovať vzájomnú výmenu skúseností príkladov dobrej praxe a propagovať ich na regionálnej úrovni.

Školským zariadeniam výchovného poradenstva a prevencie

- ✓ vypracovať diagnostické správy zrozumiteľne, prehľadne s jasným záverom, formou vzdelávania a požiadavkami na zabezpečenie podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu,
- ✓ uvádzať v správach jednoznačne, či je alebo nie je potrebné žiakovi vypracovať individuálny vzdelávací plán a vyšpecifikovať v ňom aj predmety,
- ✓ uvádzať v správach z diagnostických vyšetrení jasné požiadavky na zabezpečenie podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu (stanoviť zodpovedajúci vzdelávací program vo vzdelávaní),

Metodicko-pedagogickému centru

- ✓ rozšíriť ponuku odborného vzdelávania pre pedagogických a odborných zamestnancov k problematike vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (napr. *metódy a stratégie diferencovaného vzdelávania, žiacke portfólio ako jedna z diagnostických metód, edukačné programy na podporu žiakov so ŠVVP, vytváranie sociálnych väzieb a interpersonálnych vzťahov v triede medzi žiakmi a iné.*).

Štátnemu pedagogickému ústavu

- ✓ rozširovať ponuku metodických a učebných materiálov pre pedagogických a odborných zamestnancov vzdelávajúcich žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu

- ✓ vytvárať podmienky pre zriadenie odborných tímov, ktoré budú zabezpečovať špeciálno-pedagogickú podporu integrovaným žiakom vrátane adekvátneho počtu pedagogických asistentov,
- ✓ zaviesť nárokovateľný systém podporných opatrení pre jednotlivé skupiny žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- ✓ iniciovať, aby vysoké školy pedagogické do svojich študijných programov zaradili vzdelávanie pre budúcich učiteľov v oblasti vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a zaradili túto oblasť aj do pedagogickej praxe budúcich učiteľov.

